

EPISTOLA S. AGOBARDI EXHORTATORIA

AD NIBRIDIIUM EPISCOPUM NARBONENSEM,

DE CAVENDO CONVICTU ET SOCIETATE JUDAICA.

Beatissimo Patri ^a Nibridio Agobardus in Deo A
Patre et Domino Jesu sempiternam salutem.

Si ^b locorum vicinitas et rerum tranquillitas si-
neret, vellem quidem frequentius cum paternitate
vestra os ad os loqui, et sive in privatis seu in pu-
blicis necessitatibus, consilio semper vestræ sancti-
tatis institui. Sed quoniam prohibent interjacentium
spatia longinqua terrarum, quod verbis nequeo, lit-

BALUZH

^a Nibridio, Narbonensi archiepiscopo, antea ab-
bati monasterii Crassensis in diocesi Carcassonensi.
Amplector enim lubens conjecturam clarissimi viri
Gulielmi Catelli, qui Nibridium et Nifridium putat
num idemque nomen esse. Nifridius enim abbas
Crassensis fuit, regnante Carolo Magno. Cui sententia
Armius adhesisset Catelli, si scivisset hunc
nostrum archiepiscopum in vetustissimo exemplari
præcepti Ludovici Pii, non Nibridium, sed Nifridium
nominari, et Nefridium apud Alcuinum in præfatione
librorum adversus Elipandum. Ex abbate igitur
Crassensi factus est Narbonensis archiepiscopus post
Daniælem circa annum 799. Nam constat eum fuisse
episcopum antequam synodus Aquisgranensis habe-
retur adversus Felicem episcopum Urgellensem. In-
terfuisse vero synodo Urgellensi, quæ ante Aquis-
granensem habita est adversus Felicem, colligi po-
test ex præfatione librorum Alcuini adversus Elipand-
um Toletanum. Porro Nibridius vir fuit magnæ di-
gnationis per illas tempestates, ut apparet ex hac
Agobardi ad ipsum epistola. Legatus Caroli Magni
fuit anno 815 in concilio vi Arelatensi, una cum
Joanne urbis illius archiepiscopo. Vixisse adhuc sub
Ludovico Pio patet ex præcepto cujus supra fecimus
mentionem, itemque ex alio ejusdem principis præ-
cepto pro monasterio Anianensi, quod editum est a
clariss. viro domno Luca Dacherio monacho Bene-
dictino in notis ad Guibertum abbatem B. Mariæ de
Novigento, pag. 625.

^b Locorum vicinitas. A Lugduno enim Narbonem
longissima est via, ut quæ per 250 m. p. protendi-
tur. Et tamen aliquoties illuc accedebat Agobardus,
ut patet ex præcepto Ludovici pro monasterio Ania-
nensi.

^c Anno præsentis. Hanc epistolam arbitror esse
scriptam sub initium imperii Ludovici Pii, paulo
postquam Agobardus factus est archiepiscopus Lug-
dunensis.

^d Debita sollicitudine. Episcopi enim tenentur cir-
cumire suas parochias, id est, dioceses. Concilium
Tarraconense, can. 8: « Multorum causa experientia
magistrante reperimus nonnullas dioceses eccle-
sias destitutas. Ob quam rem hac constitutione de-
crevimus, ut antiquæ consuetudinis ordo servetur,
et annuis vicibus ab episcopo dioceses visitentur.
Et si qua forte basilica reperta fuerit destituta, or-
dinatione ipsius reparari præcipiatur. » Concilium IV
Toletanum, can. 35: « Episcopus per cunctas
dioceses parochiasque suas per singulos annos ire
oportet, ut exquirat quid unaqueque basilica in re-
parationem sui indiget. Quod si ipse, aut languore
detentus, aut aliis occupationibus implicatus, id ad-
implere nequiverit, presbyteros probabiles aut dia-
cones mittat, qui et redditus basilicarum, et repara-
tiones, et ministrantium vitam inquirent. » Quam

teris molior adimplere; meam vobis, imo Ecclesiæ
Dei, non minimam necessitatem in notitiam perfe-
rens, et in quibus ipse parum fortis inveniri, vir-
tutis vestræ presidio, quasi scuto validissimo et
muro inexpugnabili, desiderans communiri. Sciat
itaque paternitatis vestræ reverenda canities, me
^e anno præsentis, dum parochiæ nostræ populos
^d debita sollicitudine circumirem, et si qua in his de-
NOTÆ.

ultimam legem, tametsi desidia quorundam episco-
porum nimis favorabilem, renovavit concilium Tri-
dentinum, sess. 24, cap. 3, de Reformatione. Neque
enim dubitandum est, quin, si Tarraconensis synodi
canon per omnes ubique provincias sancitus esset,
neque temperamentum ei attulissent posteriores re-
gulæ; dubitandum, inquam, non est, quin nonnulli
episcopi, qui desidia inscitiaque suæ prætendunt
occupationes, laboraturi fuerint pro vitibus ne quid
peccarent adversus canones. Intelligerent enim, si
canones non ignorarent, quæ pœna imminet con-
temptoribus canonum. Valle ergo laudanda est re-
gum ævi Agobardici prudentia et religio, qui episco-
pis, quibus solis tum competeat potestas confirmandi
Christianos, necessitatem imposuerunt circumeundi
annuatim suas dioceses. Libro VII Capitularium, cap.
94: « Statuimus ut singulis annis unusquisque epi-
scopus parochiam suam sollicite circumeat; popu-
lum confirmare, et plebes docere, et investigare et
prohibere paganas observationes, divinosque, vel
sortilegos, auguria, phylacteria, incantationes, vel om-
nes spurcitas gentilium, studeat. » Vide etiam cap.
109 et 265 ejusdem libri, itemque Capitula Caroli
Calvi, tit. 5, cap. 4, 5, 6; tit. 6, cap. 28; tit. 41, cap.
6. Præcesserat autem Carlomanni principis edictum
in synodo cui martyr Bonifacius interfuit. In hac
enim synodo sic jussit princeps: « Et quancumque
jure canonico episcopus circumeat parochiam ad po-
pulos confirmandos, presbyter semper paratus sit
ad suscipiendum episcopum. » Neque tamen ex his
quæ dicta sunt velim ut quis colligat existimare me
nullas esse probabiles causas, ob quas episcopus ex-
cusari possit a personali visitatione suæ dioceseos.
Nam si, exempli causa, graviter aegrotet, tum du-
bium non est, quin abstinere possit a personali visi-
tatione: « Quia non est ignavia culpa, quem excusat
miseranda calamitas; » ut ait Cassiodorus lib. V Va-
riar., epist. 36. Præterea, si abesse cogatur a sua
diocesi pro reus Ecclesiæ vel reipublicæ, si miles
raptet regionem, neque fanis parcens, neque profa-
nis, si is qui rerum potitur, episcopum excedere
jubet provincia; non negaverim tum quoque justas
esse causas non visitandæ dioceseos; tuncque se-
quendum sancti Hilarii episcopi Pictaviensis exem-
plum, qui, licet exsul, diocesis tamen suam per
presbyteros suos regebat. Ita enim ipse docet in li-
bro quem scripsit ad Constantium Augustum: « Epi-
scopus ego sum, in omnium Gallicarum Ecclesiarum
atque episcoporum communione, licet in exsilio,
permanens et Ecclesiæ adhuc per presbyteros meos
communione distribuens. » Sed postquam causæ
illæ desierunt, postquam episcopo sive infirmo sive
absenti restituta est libera potestas visitandi diocē-
sim; tum vero circumeat parochias suæ dioceseos;
et cessante necessitate, illud quoque cesset quod fa-

pravata videbantur, pro viribus quas Dei gratia largiebatur, veritatis ratione corrigerem, denunciasset omnibus et præcepisset secundum legem Dei et sanctorum canonum instituta, ut se, tanquam veri cultores Christianæ fidei, omni observantia ab infidelium consortio segregarent; non utique gentilium, qui inter nos minime commorantur, ^a sed Judæorum, qui in nostra hac et in nonnullis aliis vicinis urbibus

BALUZII NOTÆ.

ctum est pro necessitate, ut verbis Urbani II utamur petitis ex canonibus concilii Claromontani. Neque negaverim justam sanctamque esse legem canonis Toletani. Sed quemadmodum olim Nicæna synodus quasdam regulas scripto comprehendit, nonnullas verbo, ut in concilio Carthaginensi disseruit Faustinus episcopus Potentinus Zozimi papæ legatus; sic fortassis satius ac melius fuisset nullam excusationem inserere canonibus, ne color daretur ignaviæ quorundam episcoporum. Quoniam leges ea intentione lata sunt, ut proficiant, non ut nocent, quemadmodum Symmachus papa scribit ad Avitum episcopum Viennensem.

^a *Sed Judæorum.* Veterat enim canon 12 concilii Venetici, quod anno 465 habitum est, ne clerici convivii Judæorum intersint. « Omnes deinceps clerici Judæorum convivia evitent, nec eos ad convivium quisquam excipiat, quia cum apud Christianos cibus communibus non utantur, indignum est atque sacrilegum eorum cibos a Christianis sumi; cum ea quæ Apostolo permittente nos sumimus, ab illis judicentur immunda: ac sic inferiores incipiant esse clerici quam Judæi, si nos quæ ab illis apponuntur utamur, illi a nobis oblata contemnant. » Sed quoniam hæc lex solis clericos complecti videbatur, valleque timendum erat ne ea familiaritas cum Judæis noceret etiam laicis, canon dein 40 Agathensis eam regulam intendit adversum laicos; quem canonem exscripsit Agobardus in capite 5 libri De Judaicis Superstitionibus. Sed ipse Agobardus eam legem ampliavit edicto, ne quis Christianus habitet cum Judæis. Aliud tamen visum fuerat sanctissimo viro Ferreolo Uceticensi episcopo in Gallia Narbonensi, qui cum Judæis, etiam facinorosis, comedebat et bibebat, ut eos Christo lucraretur. Unde et suspicionem Childeberti Francorum regis adversum se excitavit, timentis ne familiaritas illa cum Judæis et Saracenis verteretur in perniciem regni. Rem gestam sic narrat antiquus auctor Vite ejusdem Ferreoli, hactenus ineditus, quam olim Tolosæ descripsi ex vetustissimo codice ms. collegi Fuxensis. « Judæorum vero ita illi cura erat, imo etiam quis opinio lacerabat, ut comedens et bibens cum eis, et monitis dulcibus amaritudo in eorum mixta moribus obdulcaret, et ad fidem Christi plurimos ex his convertens, baptismi gratiam consequerentur, et elatos superbia Christo humiles faciebat; afferens Phariseorum accusationem in medium, qui culpabant Dominum cum publicanis et peccatoribus manducantem atque bibentem; et simul Dominum respondentem memorabat dicens: *Non indigent qui sani sunt medico, sed qui male habent.* Et: *Non veni vocare justos, sed peccatores, ad penitentiam.* » Præclare sane, et juxta mentem Augustini, qui sic ait, apud Gratianum 23, q. 4: « Infideles non possunt Christo lucrari, si eorum colloquium vitamus et convivium. Unde et Dominus cum publicanis et peccatoribus manducavit et bibit. » Unde colli i potest non eadem placuisse omnibus provinciis, et interdum regulas in Africa obtinuisse quæ minus probabantur a Gallis; rursum, intra Gallias quædam uni episcopo placuisse: quæ non omnibus placebant. Et tamen interim manebat fraternæ concordie vinculum, salvaque erat pax Ecclesiæ. In causis enim discipline, unaquæque Ecclesia peculiare suas consuetudines retinere potest, quæ tamen fidei contrariæ

bus videntur esse diffusi. Quia et satis indignum ac fidei nostræ inconveniens esse videbatur, filios lucis tenebrarum societate fuscari, et Ecclesiam Christi, quam decet sine macula et ruga sponsi cœlestis amplexibus præparari, maculosæ, rugosæ ac repudiatæ Synagogæ contubernio decolorari. Et vere absurdum est virginem castam, ^b uni viro Christo desponsatam, meretricis dapes expetere, et per communionem cibi

non sint; ut ex Augustino et Gregorio Magno adnotavit Marca in libro III de Concordia Sacerdotii et Imperii, cap. 9, § 2, et lib. VII, cap. 18, § 6. Quod confirmari potest auctoritate ejusdem Augustini sic scribentis ad Januarium in epistola 119, cap. 18: « Miror sane quid ita volueris, ut de iis quæ varie per diversa loca observantur, tibi aliqua conscriberem; cum et non sit necessarium; et una in his saluberrima regula retinenda sit, ut quæ non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, et habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, ubicunque institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed etiam laudando et imitando sectemur. » Item auctoritate Alcuini, qui in Confessione fidei, parte III, cap. 17, loquens de Ecclesia, hæc ait: « Constringitur universali traditione majorum nihilominus tota. Privatis vero constitutionibus et propriis informationibus unaquæque, vel pro locorum varietate, vel prout cuique bene visum est, subsistit et regitur. Consuetudines quippe sunt diversæ. Sed una eademque est in ea fidei orthodoxæ integritas. » Sic Carolus Magnus in Capitulari de non adorandis imaginibus, lib. I, cap. 6, ex eo excusat dissensionem Ecclesiæ Gallicanæ a Romana in officiorum celebratione, quod consuetudo Ecclesiæ Gallicanæ contra fidem non esset. Et Lupus Ferrariensis ad Benedictum III papam scribens, consuetudines ecclesiasticas commemorat, quæ varîe in diversis locis tenentur; oratque pontificem ut Adulphum et Acaricum, monachos Ferrarienses, quos ea de causa Romam Lupus mittebat, diligenter instruere velit, et ut per eos ad nos, inquit, et ad cæteros quosque talia pie quaerentes, institutio Romana perveniat. Siquidem in quibuscunque ad religionem vel honestatem pertinentibus ambiguitatem creat varietas. » Unde patet non improbatas quidem a Lupo fuisse diversas illas consuetudines, sed tamen optasse ut omnes Ecclesiæ essent uniformes, ad vitandam nimirum ambiguitatem. Præclare itaque Stephanus Tornacensis episcopus in epistola 104: « Antiquas Ecclesiarum consuetudines, quæ nec rationi nec legi obviant, sancta Romana Ecclesia aut approbare consuevit, aut non censuit improbare. » Vide Ratramnum in lib. IV adversus Græcos, cap. 1, et Ruzeum in Tractatu de præeminentia dignitatis Archiepiscopalis, privilegio 13. Sed ut ad id unde digressi sumus, nostra revertatur oratio, subdit auctor Vite sancti Ferreoli: « Unde et accusatus apud Yldebertum regem Francorum, eo quod cum Judæis et Saracenis comedere et biberet, et munera eis donaret. Tunc timentis præfatus rex, ne aliquid in fraudem contra ipsum moliretur, Parisius eum civitate in Francia in exsilium mitti præcepit, ibique per tres annos in exsilium fuit. »

^b *Uni viro Christo desponsatam.* Ea fuit veterum omnium persuasio de Christo et Ecclesia, ut Christum Ecclesiæ sponsum dicerent, Ecclesiam vero sponsam; neque eorum cuicumque in mentem venit Ecclesiam non esse univiram. Unde et Cyprianus in libro De Unitate Ecclesiæ, loquens de Ecclesia, quam sponsam Christi matremque nostram vocat, hæc ait: « Adulterari non potest sponsa Christi. In corrupta est, et pudica. Unam domum novit, unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. » Et Augustinus in sermone 20 eorum quos Sirmundus edidit,

ac potus non solum in diversa flagitia corrumpere, verum etiam fidei periculum sustinere; dum ex familiaritate nimia et assidua cohabitatione, aliqui de grege Christiano sabbatum quidem cum Judæis colunt, diem vero Dominicam illicita operatione violant; nec [non] et jejunia statuta dissolvunt; pleræque mulierculæ, ancillarum jure, aliæ ab ipsis vel mercenariæ detinentur; nonnullæ etiam corrumpuntur; omnes vero hujusmodi vel dominationi, vel libidini, vel deceptioni eorum in commune prostituuntur; adnitentibus in hoc ipsum diaboli alii, odio subdolo, et fallacibus blandimentis; dum se patriarcharum progeniem, justorum genus, prophetarum sobolem superbo ore proloquuntur; ignorantibus miseris, qui hæc audiunt, quod ipsi eorum propheta gentem peccatricem, populum gravem iniquitate, semen nequam, filios sceleratos, patrem ipsorum Amorrhæum, matrem Cethæam, Sodomorum principes, et Gomorrhæ populum soleant appellare. Sed et illud pariter nescientibus, quod præcursor Domini Joannes gemina eos dixerit viperaum, et ipse Dominus frequenter illos nunc serpentes, nunc generationem malam, pravam, perversam atque adulteram vocitarit. Unde et in tantum erroris pelagus nonnulli ex vulgaribus ac rusticis adducuntur, ut hunc solum Dei esse populum, apud hos piæ religionis observantiam, ac multo certior, quam nostra sit, fidem, et seducto suspicentur animo, et ore impio inter pares et consimiles fateantur.

Quod malum cum in plebe nobis commissa videremus excrescere, atque in dies singulos ipsa jam consuetudine propagari, studuimus pro viribus lapsis manum porrigere, et errantes animos ad veritatis lineam revocare: æquum credentes ut quomodo ipsis quondam lex Dei præcipiebat ne cum gentibus matrimonium copularent, neve cum eis commune convivium celebrarent, ne videlicet per consortia nuptiarum et communionem ciborum a divino quidem cultu descicerent, idololatriam autem jugo libertatem animi inclinarent; ita nunc et noster populus inhibeat, ne cum Judæis infidelibus vescendi par-

BALUZII NOTÆ.

adeo aperte sententiam suam prompsit, ut divindum non sit quid in hac causa senserit. Ascensus in cælum, inquit, ipsam rursus Ecclesiam commendavit. Sponsus profecturus, sponsam suam amicis suis commendavit: non ut amet aliquem ipsorum, sed ipsum tanquam sponsum, illos tanquam sponsi amicos, et non eam admittant lascivo amore corrumpi. Hinc factum ut Leo IX, pontifex Romanus, scribens ad Robertum abbatem Casæ-Dei in Arvernis, dixerit Christum esse verum et unum sanctæ Ecclesiæ sponsum. Denique sanctus Bernardus hæc ad Eugenium III scripsit in epistola 237: « Superest ut facta hac mutatione tui, ipsa quoque quæ tibi commissa est Domini tui sponsa mutetur in melius, et jam nequaquam Sarai, sed Sara de cætero nominetur. Intellige quæ dico. Dabit enim tibi Dominus intellectum. Si amicus sponsi es, ne dixeris dilectam ejus principem meam, sed principem, nihil tuum in ea vindicans, nisi quod pro ea, si oportuerit, etiam animam dare debes. » In concilio tamen Lugdunensi

Anticipium, consortium bitendi, habitandi contubernium habere præsumant: ne sub prætextu societatis hujus a simplicitate quidem Christianæ fidei exorbitent, Judaicis vero falulis attendentes, inextricabilibus errorum laqueis implicentur; cumque nos neminem illorum humanitate tanta et benignitate, qua erga eos utimur, ad spiritalem fidei nostræ virtutem valeamus adducere, pars aliqua ex nostris, dum libenter carnalibus eorum vitiis communicat, spiritualibus epulis capiatur. Hanc etenim divinæ legis providentiam Patres nostri institutis canonicis videntur esse secuti; quorum nos præceptis, in quantum potuimus, devotis animis obsecuti sumus; periculum scilicet animarum quæ nobis commissæ sunt pertimescentes, et earum sanguinem de nostris manibus in divino exquirendum iudicio formidantes. Tentaverunt porro quidam missi, et Evrardus maxime, qui Judæorum nunc magister est, religiosum hoc opus nostrum destruere, ac sub obtentu edictorum imperialium labefactare. Quibus nos neque ad horam cessimus, ut divinæ legis veritas, et sanctorum Patrum constitutio veneranda, immobili apud nos atque inconvulsa observatione perduret. Nec vero tam feralibus jussis ausi sumus acquiescere, aut religiosissimum ac Deo dignum principem quicquam divinæ legi contrarium, sacris canonibus adversum, salutem Ecclesiæ periculosum, credere potuimus præcepisse; cujus ad hoc semper vigilat fidelis industria et pietas admiranda, ut lex Dei ubique servetur, ut canonica instituta perpetua vigeant firmitate, ut salus ac virtus Ecclesiæ toto terrarum orbe gloriosius in dies singulos convalescat.

Unde et tu, Pater beatissime, qui columna nunc in omnibus et firmamentum domus Dei crederis, sta super petram ecclesiasticæ observationis immobilis, intrepidus, inconcussus, floccipendens adversariæ tempestatis ventos, imbres, ac flumina; quæ fundamento quidem domus Dei illidi possunt, ipsam vero subruere non possunt: quia nec portæ inferi adversus eam prævalere queunt. Sciens, itaque, Pater venerabilis, omnes qui sub lege sunt, sub maledicto

D sub Gregorio X, Romanus pontifex vocatur sponsus Ecclesiæ; in cap. *Ubi periculum. De Elect. in Sexto.*

^a *Patriarcharum progeniem.* Vide quæ diximus ad librum De Insolentia Judæorum.

^b *Sanguinem de nostris manibus.* Timet Agobardus, ne si animarum sibi commissarum vigilem ac sollicitam curam non gerat, si ob desoliam negligentiamque suam pereant, earum perditionem de manu ejus requirat Deus in iudicio divino. Vide notas ad epistolam 79 Lupi Ferrariensis.

^c *Evrardus*, missus dominicus. Vide notas ad librum de baptismo Judaicorum mancipiorum.

^d *Adversus eam*, id est, Ecclesiam, ex sententia Agobardi, qui sic interpretatur locum illum ex Evangelio Matthæi: *Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam.* Variè autem jactatus est hic locus; dum alii eum referunt ad petram, id est, Petrum et successores ejus Romanos pontifices; alii ad petram, id est, ad confessionem Petri. Fuere qui referrent ad

esse, et indutos maledictione, sicut vestimento, quæ intravit sicut aqua in interiora eorum, et sicut oleum in ossa eorum, maledictos quoque in civitate, et maledictos in agro, maledictos in ingressu, et maledictos in egressu, maledictum fructum ventris et terræ et pecorum eorum, maledicta eorum cellaria, horrea, apothecas, cibos et ipsorum ciborum reliquias, nec posse quempiam eorum ab hoc tam immani tanque horribili maledicto legis eripi, nisi per eum qui pro nobis factus est maledictum. Sciens etiam in eos qui prædicationem apostolicam nolunt recipere, non solum nullo eorum utendum, sed et pulverem civitatis domus eorum de pedibus excutiendum, remissiusque in die iudicii Sodomæ et Gomorrhæ futurum quam illis, permane et tu in divinæ legis observantia, persiste in canonicis institutis, tene quos potes, terre quos potes, noli dicere, nec sinatis quemquam fidelium tantis maledictionibus tanque horrendis damnationibus per maledictorum et condemnatorum profana consortia communicare. Quin potius

A et ad vicinos coepiscopos ac fratres cohortationum tuarum munimenta trans mitte, ut pari omnium consensu et labore communi tantum hoc malum de Christi Ecclesiis auferatur. Impleamus Matris Ecclesiæ gaudium, unum omnes dicentes, unum sapientes, unum sentientes, id est, certamen habentes, quia et hoc benignissimi Redemptoris nostri desiderium esse cognoscimus; secundum quod pro nobis Patrem ipse precatur, dicens: *Non pro his autem rogo tantum, sed et pro omnibus qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint.* Tanta vero nobis est de parte vestra fiducia, ut credamus opus hoc vel conatu vestro staturum, vel vestra, quod absit, remissione lapsurum. Deus autem patientiæ et solatii det nobis idipsum sapere in alterutrum, secundum Jesum Christum, ut unanimes uno ore honorificemus Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi. Amen.

BALUZII NOTÆ.

Ecclesiam, quam Christus fundavit super petram, id est, super se ipsum. Petra enim erat Christus, ut ait divus Paulus in cap. x Epistolæ primæ ad Corinthios. Sed Agobardus non dubitabat quin promissio Christi respiceret Ecclesiam, adversus quam portæ

inferi non prævalebunt. Quam interpretationem amplexus quoque est Joannes XXI in epistola scripta ad Jacobum regem Majoricarum, quæ a nobis anno superiore edita est post notas ad Lupum Ferrariensem.

LIBER EJUSDEM AD PRÆFATUM IMPERATOREM,

ADVERSUS LEGEM GUNDOBADI, ET INPIA CERTAMINA QUÆ PER EAM GERUNTUR.

I. Obsecro imperturbabilem mansuetudinem vestram, et tranquillissimam prudentiam, domine imperator benignissime, ut has quas offero paginulas infatigabiliter legere non de lignemini, in contemplationem summæ et incommutabilis illius Veritatis, quæ est Christus Dominus noster; de cujus dictis et legibus hæc sumpta sunt, quique amanter et vigilantè vestram protegit et juvat imperium. Neque prædicandam tranquillitatem vestram offendat, quod minimus omnium excellentiori hominum hæc legenda præsentat. Neque enim est aliud nisi quod vos optime et sublimius nostis.

II. Deus, Dei Filius, homo propter homines factus, viam salutis demonstrans, et electis discipulis magisterium vitæ commendans, ascensus ad cælos, ait illis: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit.* Et iterum: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis.* Illi autem profecti, prædicaverunt ubique Domino cooperante; annuntiataque est ab eis omni creaturæ, id est cunctis nationibus mundi, una fides indita per Deum, una spes diffusa per Spiritum sanctum in cordibus credentium, una caritas nata in omnibus, una voluntas, accensum unum desiderium, tradita una oratio; ut omnes om-

nino ex diversis gentibus, diversis conditionibus, diverso sexu, nobilitate, honestate, servitute diversa, simul dicant uni Deo et Patri omnium: *Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum; sicut unum Patrem invocantes, ita unam sanctificationem quærentes, unum regnum postulantes, unam adimpletionem voluntatis ejus, sicut sit in cælo, optantes; unum sibi panem quotidianum dari precantes, et omnibus dimitti debita.* Neque enim quemquam decere potuerunt magistri mundi, lux mundi, sancti apostoli, *Dimitte mihi debita mea, aut, et ne me inducas in tentationem, sed libera me a malo; sed unum pro omnibus, et omnes pro singulis clamare.* O cælestis fraternitas, o sempiterna concordia, o inseparabilis unitas, ab uno auctore derivata, ad unum rerum omnium relata, per quam lætantur cæli, exsultat terra, movetur mare, et plenitudo ejus, gaudent campi, et omnia quæ in eis sunt, omnes gentes plaudunt manibus, jubillant Deo in voce exultationis!

III. Et quam decenter, quoniam omnes fratres effecti, unum Patrem Deum invocant, servus et dominus, pauper et dives, indoctus et eruditus, infirmus et fortis, humilis operator et sublimis imperator. Jam nemo alium indignatur, nemo sub alio se despiciat, nemo super alium extollitur. Quoniam unus panis, unum corpus Christi, imo unus Christus se-